

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1970

BRNO 1971

odkryli na ploše 4 × 6,5 m šest kostrových hrobů. Kostry v nich ležely na zádech s pažemi nataženými podél těla, hlavou k západu, nohama k východu. Ze šesti hrobů byl pouze jeden (č. 2) bez nálezů. V částečně narušeném prvním hrobě nalezl při lebce I. Špaček dvě bronzové esovité záušnice, třetí byla získána při výzkumu. Na hromadě hlíny vyhozené z jámy hrobu č. 1 zvedla žákyně A. Horňáková prsten s konci přes sebe přeloženými, navlečený na jednom článku prstu. Na onom článku prstu a na dalších dvou člancích odkrytých in situ se zachovaly stopy po zelené patině. V hrobě č. 3 ležel při vnějším okraji pravé kosti pánevní zlomek stříbrné mince. Hrob č. 4 poskytl jednu stříbrnou esovitou záušnici, hrob č. 5 bronzovou, proplétanou esovitou záušnici a bronzový prsten, nedovřený, se špičatými konci, a hrob č. 6 tři bronzové esovité záušnice a zlomek železného nože, jenž ležel na levé straně hrudi. Získané nálezy — 7 bronzových a jedna stříbrná záušnice s esovitou kličkou, dva bronzové prsteny, zlomek stříbrné mince a zlomek železného nože — dovolují datovat pohřebiště, k němuž hroby patří, do mladší doby hradištní, nejspíše do 11. století. Tyto nově objevené archeologické prameny posunují historii Kupařovic do doby téměř o tři století starší než je první písemná zpráva o této obci, která mezi léty 1351—1354 připomíná Bohuše z Kupařovic.¹

Poznámka:

¹ L. Hosák, Historický místopis země Moravskoslezské, III. Brněnský kraj, Brno 1934, 232.

Ein slawisches Gräberfeld aus der jüngeren Burgwallzeit in Kupařovice (Bez. Brno-venkov). Beim Ausheben der Grube für einen Keller im Hause Nr. 57 wurden sechs Skelettgräber aufgedeckt. Die geborgenen Funde — 7 Schläfenringe aus Bronze und ein aus Silber, 2 Bronzefingerringe, Bruchstück einer Silbermünze, sowie ein Bruchstück eines Eisenmessers ermöglichen uns die Gräber in die jüngere Burgwallzeit zu datieren, an ehesten in das 11. Jahrhundert.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM SLOVANSKÉ OSADY Z MLADŠÍ DOBY HRADIŠTNÍ V MOHELNICI — SZTŠ (okr. Šumperk)

VLADIMÍR GOŠ, Vlastivědný ústav, Šumperk
(Tab. 22 : 2)

Přelozkou státní silnice Mohelnice—Loštice je ohroženo slovanské sídliště, ležící na jižním okraji dnešního města Mohelnice naproti garážím ČSAD a jižně osady Horní Krčmy. Zjišťovací výzkum byl zahájen v roce 1969 na svahu, sklánějícím se k severu k malému potůčku Újezdce, dnes uloženému v prostoru osady v drenážích. V roce 1970 záchranný výzkum dále pokračoval a doposud byla odkryta plocha 4200 m². Zkoumaný úsek je vzdálen 400 m jižněji od výzkumu v letech 1966 až 1967¹ a je patrné, že se jedná o částí jedné osady. Výzkum těsně za zahradami SZTŠ byl označen jako Mohelnice A, plocha zkoumaná v letech 1969 až 1970 jako Mohelnice B.

V prostoru naproti garážím ČSAD byla zachycena východní část osady, která, jak je patrné, pokračuje západním směrem podél malého potůčku Újezdky. Kulturní vrstva je rozorána, sprašovitě podloží je v hloubce 30—35 cm pod ornici. Zpracování materiálu není prozatím skončeno a naše zpráva může být pouze informativní. Zdá se, že slovanské osídlení probíhalo na zkoumané ploše ve dvou časových úsecích, které na sebe nenavazují.

Nejstarší horizont náleží do druhé poloviny 10. stol. až počátku 11. stol. Ve výzkumné sezóně 1969 byla zachycena část polozemnice (jáma 42), ze které byl prozkoumán pás 80 cm široký, dlouhý 300 cm a s kulem posunutým k severní hraně. Ve výplni byly kousičky tuhy. Na prozkoumané ploše bylo zachyceno dále velké množství různých objektů, které však nelze považovat za obytné. Největší z nich (jáma 73) měl nepravidelný obdélníkový tvar o rozměrech 850 × 200 až 220 cm a byl vyplněný černou sypkou hlínou promíšenou kaménky. Ostatní objekty byly menší, měly nepravidelné rozměry a byly vyplněny černou hlínou, promíšenou kousičky mazanice. Byly zjištěny na celé zkoumané ploše, většinou se kumulovaly v severní části plochy níže na svahu. Prozatím není jisté, zda k staršímu horizontu náležely dva velké hliníky, z nichž větší měl nepravidelný oválný tvar o rozměrech 420 × 590 cm a v jehož severní části byla pec. Byly nalezeny převážně hrncovité nádoby s okraji ven vykloněnými, různě seříznutými a na povrchu zdobenými vodorovnými žlábkami. Hlína je silně promíšená tuhou, povrch bývá engobován a do šeda nebo hněda vypálen.

Mladší fáze osídlení v místě výzkumu náležela do druhé poloviny 12. stol. až počátku 13. stol. a byly zde zřízeny hrncířské dílny. Nejvíce k východu se táhl pás jam severojižním směrem, ve kterých byla zpracovávána tuha, přidávaná do hlíny nádob a těžená na svazích nedaleké zábřežské vrchoviny. Jámy byly dvojího typu. Nejčastěji byly hluboké, v průřezu vakovité nebo zvonovité a jejich hloubka se pohybovala mezi 100—210 cm. Například jáma 7 byla v půdoryse kruhovitá, o průměru 220 cm, a v průřezu vakovitá, a hluboká 210 cm. Méně časté byly jámy mělké, vanovitěho tvaru, v půdoryse oválné nebo kruhovitě, jejichž hloubka nepřesahovala 50 cm. Například jáma 70 byla oválná, o stranách 400×90 cm a zahlobená 30 cm. Malé úlomky tuhy byly v různých vrstvách.

Západně byly zachyceny pozůstatky lehkých kúlových staveb, bez otopných zařízení, které pravděpodobně sloužily k výrobě nádob.

V jihozápadním rohu zkoumané plochy byla zachycena část velké nepravidelné jámy, jejíž prozkoumaná část měla rozměry 10,4×7 m. Dno v hloubce 100—120 cm bylo nepravidelné, a byly zde pozůstatky dvou pecí. Jámu můžeme považovat za hliník. Na zkoumané ploše nebyly zachyceny zbytky sídelních objektů; zdá se, že hrncířské dílny byly vyděleny z obytné části vesnice. Naše závěry potvrdí teprve další výzkumy.

V objektech byly převážně nalezeny střepy z hrncovitých nádob s okraji vzhůru vytaženými a různě profilovanými. Tělo je pokryto vodorovnými žlábkami, na dně se často vyskytuje značka. Velké množství střepů bylo z masivních zásobnic většinou kónického tvaru, s okrajem vzhůru vytaženým a zesíleným. Tělo bývá bohatě zdobené plastickými lištami s pásy šikmých vrypů vodorovnými i vlnovkovými žlábkami. Vyskytly se také prosté ploché talíře Váňova typu VIII.b.² Bylo získáno poměrně dosti velké množství železných předmětů, nůžky, klíč, srp, tesařská sekyra, ocílka a nože. V jámě 123, která náleží do 12. stol., byl nalezen depot železných předmětů, skládající se ze tří motyk, dvou vrtáků a dvou předmětů nejasného účelu.

P o z n á m k y :

¹ V. Goš, Výzkum mladohradištní osady v Mohelnici, okr. Šumperk, Přehled výzkumů 1967, Brno 1968, 99.

² Z. Váňa, Mísy v západoslovanské keramice, PA XLIX-1958. 241.

Rettungsgrabung einer slawischen Siedlung aus der jüngeren Burgwallzeit in Mohelnice (Bez. Šumperk). Durch Verlegung der Staatsstrasse Mohelnice—Loštice ist eine slawische Siedlung bedroht, die am Südrand der heutigen Stadt Mohelnice, gegenüber den staatlichen Autogaragen und südlich der Gemeinde Horní Krčmy liegt. Probegrabungen wurden im Jahre 1969 am Hange begonnen, der sich gegen Norden zu dem kleinen Flüsschen Újezdka neigt, welches heute im Gebiet der Gemeinde in Drainagen gelegt ist. Im Jahre 1970 wurden die Rettungsgrabungen fortgesetzt, bisher wurde eine Fläche von 4200 m² abgedeckt. Der untersuchte Abschnitt liegt 400 m in südlicher Richtung von den Abdeckungen der Jahre 1966—1967¹ und es zeigt sich eindeutig, dass es sich um einen Teil der gleichen Siedlung handelt. Die Grabungsfläche knapp hinter den Gärten der Landwirtschaftlichen Schule wurde als Mohelnice A, die Fläche, die in den Jahren 1969—1970 erforscht als Mohelnice B bezeichnet.

Im Raume gegenüber den Garagen wurde der östliche Teil der Siedlung erfasst, welche sich anscheinend in westlicher Richtung entlang dem kleinen Flüsschen Újezdka ausbreitet. Die Kulturschicht ist verackert, die Lössunterlage liegt in 30—35 cm Tiefe unter dem Ackerboden. Die Bearbeitung des Materials ist noch nicht beendet, sodass unser Bericht vorläufig nur ein informativer ist. Es hat den Anschein, dass die slawische Besiedlung auf der untersuchten Fläche in zwei Zeitabschnitten verlief, die aneinander nicht anschliessen.

Der ältere Horizont gehört der zweiten Hälfte des 10. und dem Beginn des 11. Jahrhunderts an. In der Forschungssaison 1969 wurde eine halbeingetiefte Erdhütte (Grube 42) erfasst, mit einem Pfosten an der nördlichen Seite, von welcher wir einen 80 cm breiten und 300 cm langen Streifen untersuchten. In der Auffüllung fanden sich Stückchen von Graphit. Auf der untersuchten Fläche wurde eine Anzahl von verschiedenen Objekten aufgedeckt, die aber nicht als Wohnobjekte angesehen werden können. Das grösste dieser Objekte (Grube 73) hatte eine unregelmässig rechteckige Form im Ausmasse von 850×200 bis 220 cm und war mit lockerer schwarzer Erde aufgefüllt, die mit Steinchen vermengt war. Die übrigen Objekte waren kleiner, hatten unregelmässige Masse und waren mit schwarzer Erde aufgefüllt, vermisch mit Stückchen von Lehmewurf. Solche Objekte wurden auf der ganzen durchforschten Fläche festgestellt, eine stärkere Konzentration zeigte sich im nördlichen Teil der Fläche, tiefer am Hang. Bisher ist es noch ungewiss, ob zwei grosse Lehmhütten de mälteren Horizont angehören, von welchen die grössere eine unregelmässig ovale Form im Ausmasse von 420×590 cm hatte, mit einem Töpferofen in ihrem nördlichen Teil. Es wurden vorwiegend topfartige Gefässe mit nach aussen gewölbtem Rand aufgefunden, aber auch

solche mit verschiedener Abkantung und horizontalen Rillen an der Oberfläche verzierte. Der Ton ist stark mit Graphit vermengt, die Gefäßoberfläche meistens engobiert und grau oder braun gebrannt.

Die jüngere Besiedlungsphase in unserer Grabungsfläche gehörte der zweiten Hälfte des 12. und dem Beginn des 13. Jahrhunderts an. Es waren hier Töpferwerkstätten eingerichtet. Am östlichsten dehnte sich ein Streifen der Gruben in nord-südlicher Richtung aus, in welchen der Graphit zubereitet wurde, der dann in die Töpfererde gemischt wurde. Der Graphit wurde in den nahen Bergen von Zábřeh gewonnen. Die Gruben waren von zweierlei Typus. Die meisten waren tief, im Querschnitt sack- oder glockenförmig und ihre Tiefe bewegte sich zwischen 100–210 cm. Grube 7 hatte z. B. einen kreisrunden Grundriss mit einem Durchmesser von 220 cm und war im Querschnitt sackförmig bei einer Tiefe von 210 cm. Seltener waren Gruben von seichter, wannenartiger Gestalt mit ovalem oder rundem Grundriss, deren Tiefe 50 cm nicht überschritt. Grube 70 war oval mit einem Seitenmass von 400×90 cm und war nur 30 cm eingetieft. Kleine Stückchen von Graphit fanden sich in verschieden starken Schichten.

Im westlichen Teil wurden Überreste von leichten Pfahlbauten festgestellt, ohne Feuerstelle, die anscheinend als Werkstätten für die Keramikerzeugung dienten.

In der südwestlichen Ecke der abgedeckten Fläche wurde ein Teil einer grossen unregelmässigen Grube entdeckt, deren untersuchter Teil Ausmasse von 10,4×7 m aufwies. Der Boden war uneben in Tiefe von 100–120 cm mit Überresten von zwei Brennöfen. Diese Grube können wir als Lehmhütte ansehen. Auf der untersuchten Fläche wurden keinerlei Siedlungsobjekte verzeichnet und es scheint, dass die Töpferwerkstätten vom bewohnten Teil der Siedlung getrennt lagen. Diese These muss erst durch weitere Grabungen bewiesen werden.

In den Objekten wurden überwiegend Scherben von topfartigen Gefässen mit nach oben gezogenem Rand und verschiedener Profilierung aufgefunden. Der Gefässbauch ist mit horizontalen Rillen verziert, am Boden zeigt sich häufig ein Zeichen. Eine grosse Menge von Scherben stammt von massiven Vorratsgefässen in grösstenteils konischer Form mit nach oben gezogenem verstärktem Rand. Der Gefässbauch ist reich verziert mit plastischen Leisten und horizontalen Streifen mit schrägen Einritzungen, sowie mit Rillen in Wellenlinien. Auch einfache flache Teller von Typus VIII.b. nach Váňa treten auf.² Es wurde auch eine verhältnismässig grosse Menge von Eisengegenständen aufgefunden, wie z. B. eine Schere, ein Schlüssel, eine Sichel, ein Zimmermannsbeil, ein Wetzstahl und ein Messer. In Grube 123, die aus dem 12. Jahrhundert stammt, wurde ein Depot von Eisengegenständen entdeckt, bestehend aus drei Hacken, zwei Bohrern und zwei Gegenständen ungewisser Funktion.

KOSTROVÉ HROBY V NĚMČIČKÁCH (okr. Brno-venkov)

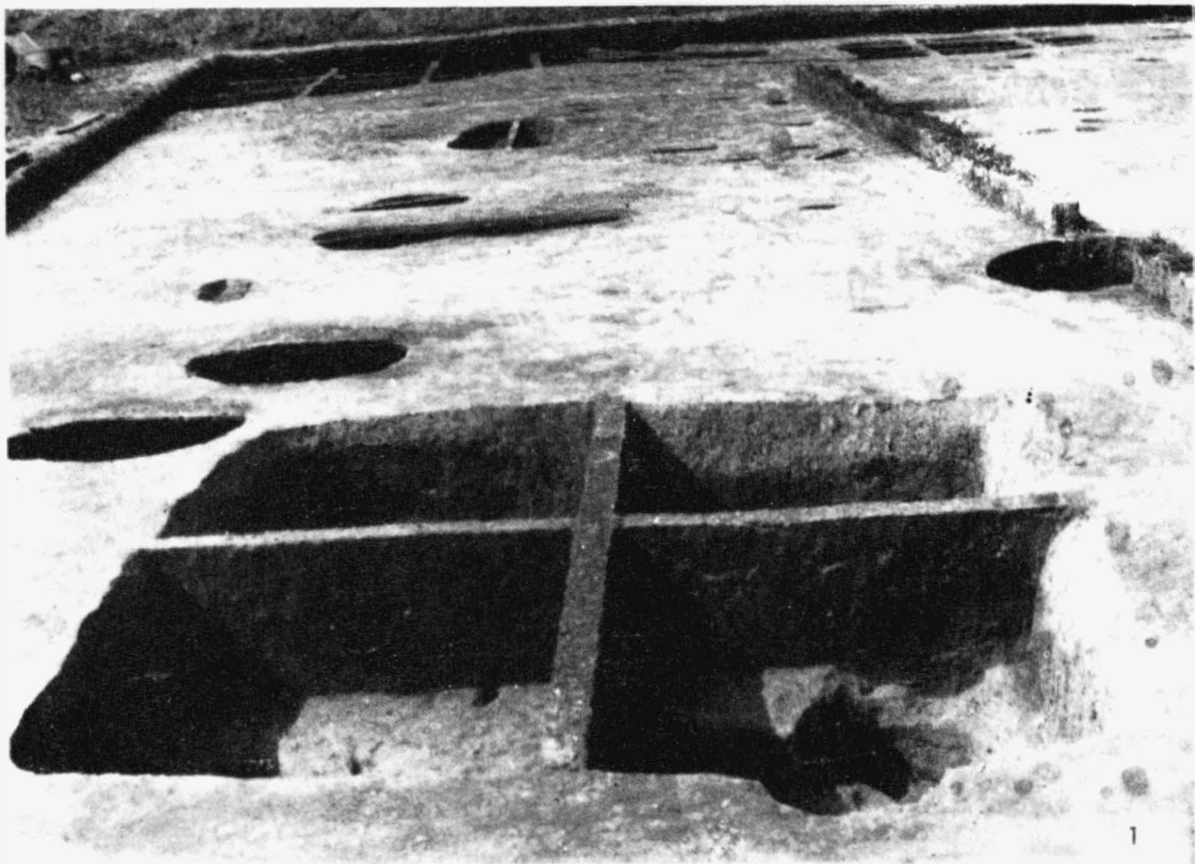
ČENĚK STAŇA, AÚ ČSAV Brno

Začátkem září 1970 zachytili dělníci při výkopu základů pro dílny na staveništi JZD v Němčičkách, okr. Brno-venkov, lidské kostry. Staveniště je severně od obce, na vysoké terase nad údolím řeky Jihlavy, v poloze „U dvorka“. Pracovníkům Archeologického ústavu ČSAV v Brně se podařilo identifikovat čtyři hroby. Tři z nich byly silně narušeny již při odhrnování 40–60 cm mocné vrstvy ornice buldozerem na jaře 1970. Všechny čtyři hroby byly v podstatě shodně orientovány od SZZ k JVV, tvořily nepravidelnou řadu, mezi hrobovými jámami byly mezery asi 120 cm široké. Kostry ležely na zádech, pažemi nataženými podél těla. Pro skutečnost, že jsou hroby součástí pohřebiště svědčí, že ve stejné řadě, o 6 metrů severněji, narazili dělníci při hloubení jamky pro opěru ležení na další kostru. Hroby byly bez nálezů, takže je nelze jednoznačně datovat. Můžeme zcela vyloučit jejich recentní původ. Mohly by pocházet z mladší doby hradištní, pravidelnost řady však připouští i možnost jejich zařazení do 16. století, kdy tam mohli pohřbívat novokřtění — Habáni — jejichž střediskem Němčičky do roku 1622 byly.¹

Poznámka:

¹ Na tuto eventualitu mne krátce po výzkumu upozornil dr. A. B. Král z odboru kultury ONV Brno-venkov; viz též L. Hosák, Historický místopis země Moravskoslezské, III. Brněnský kraj, Brno 1934, 233.

Skelettgräber in Němčičky (Bez. Brno-venkov). Beim Ausheben der Fundamente für die Werkstätte am Bauplatz der landwirtschaftlichen Genossenschaft nördlich der Gemeinde, auf einer hochgelegenen Terasse über dem Tal des Flusses Jihlava, in der Lage „U dvorka“ wurden vier Skelett-

Tab. 22

Mohelnice (okr. Šumperk). 1 laténské sídliště. Pohled na jámu 145 od východu; 2 slovanská osada za SZTŠ. Část odkryté plochy. — 1 laténezeitliche Siedlung. Grube 145 von Osten gesehen; 2 jungburgwallzeitliche Siedlung. Teilansicht der abgedeckten Fläche.

PD 1520
1970. (1971.)

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1970

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský
Překlady: A. P. Löwensteinová, dr. R. Tichý
Kresby: Doc. dr. B. Klíma, A. Životská, R. Skopal
Na titulní obálce: Koflík z velatického pohřebiště ve Skalici
Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné